

ACTIVITATS ECONÒMIQUES DELS ALTAFULLENCES DEL SEGLE XVIII

Aquest treball pretén recollir i analitzar l'actuació d'un sector social, d'una classe social en definitiva, que, en el medi de l'Altafulla del set-cents, dedicà tots els seus esforços a la realització d'activitats econòmiques, de les quals, a les planes següents, aportem la consideració d'aquelles que tenen relació amb els arrendaments, pesca salada, vins i aiguardents, cereals, armament de vaixells i viatges a les colònies americanes.

1. Arrendaments

Els arrendaments constitueixen una de les activitats típiques dels comerciants d'Altafulla durant tot el segle XVIII.

Aquells homes, en prendre els arrendaments, saberen donar la contrapartida a la tònica general, entre els senyors jurisdiccionals i cavallers d'aleshores, de no explotar directament llurs propietats i drets senyorials, i sí posar-los en arrendament. Aquest costum, signe de senyoria en la mentalitat de l'època, tingué un abast social i econòmic importantíssim car permeté als arrendataris obtenir considerables o almenys suficients guanys, els quals, acumulats arrendament darrera arrendament al numerari inicial, arribaren a constituir una de les bases capitalistes de la revolució econòmica del set-cents altafullenc.

A més dels grans arrendaments de delmes i altres drets senyorials i primicials en els quals els comerciants o els seus delegats es limitaven a recollir dels diferents propietaris, vassalls o parcers la part de la co-

llita corresponent al senyor o a la jerarquia eclesiàstica ¹, cal fer esment dels lloguers de parcel·les petites, generalment d'un a cinc jornals, pels quals i a un preu convingut assolien del propietari l'ús de la finca durant un temps determinat que normalment era de quatre collites.

Resulta difícil comprovar amb exactitud els marges de guanys dels arrendaments, però, l'interès d'aquells hisendats i comerciants en assegurar-se'ls no pot significar altra cosa que un clar benefici, car l'avançament de capital, el risc de les collites dolentes, l'obligació de complir amb els pagaments acordats amb els propietaris i el treball i les despeses que significava encarregar-se de la recollida i percepció dels delmes i emoluments, no es feia, com és natural, per amor a l'art.

Els estudis que Pierre Vilar ha realitzat sobre els ingressos senyoriais entre el 1760 i el 1780 a Catalunya, permeten afirmar que mentre en aquells decennis els preus no superaren el 60 per 100, els arrendaments, percepció dels senyors, registraren guanys del 310 al 320 per 100, els més, i del 180 al 210 per 100 els que menys i que un gran conjunt dels arrendadors catalans del set-cents multiplicaren llurs ingressos per cinc, mentre que els preus agrícoles sols ho feren per tres. En aquesta proporció també pogué xifrar-se el guany dels arrendataris. En el cas dels d'Altafulla la relació fins i tot podia ser major a causa de la diferència de preus existents entre Aragó, on efectuaven la major i més bona part dels arrendaments, i el Principat ².

La llibertat de comerç amb les colònies americanes amplià el camp d'actuació comercial i, conseqüentment, molts altafullencs abandonaren l'adjudicació d'arrendaments ja que aquests deixaren de ser una necessitat econòmica vital, en poder atènyer els mateixos i fins i tot majors guanys invertint llurs capitals en nolis, financeracions, exportacions de fruits i aiguardents, etc., i tot això sense haver de viure afeixugats per desplaçaments constants, pèrdues de collites, concessions, baixes de preus o, simplement, pendants dels capricis dels senyors.

* * *

L'activitat arrendatària dels altafullencs es concentrà a Aragó i Catalunya i d'una manera preferent es dirigí vers les comandes de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem i a les rendes del bisbat de Lleida.

1. Collites i drets previamment abonats en metàl·lic a llurs propietaris segons les clàusules del contracte d'arrendament.

2. P. VILAR, *Catalunya dins l'Espanya moderna* (Barcelona, Edicions 62, 1966), v. III, p. 537. *La Catalunya industrial: una arrencada i un destí*, «Recerques», núm. 3 (Barcelona, Ariel, 1974), p. 14.

1.1. *Drets de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem*

Els arrendaments de les comandes de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem van tenir una importància rellevant per la reincidència a prendre'ls.

El primer arrendament d'un dret de l'Orde de Sant Joan per part d'altafullencs, i que nosaltres coneixem, és de l'any 1762 i estigué a càrrec de Pau Pijoan i Rius qui, el mes de desembre, prengué la comanda de Renau, Pinós i Les³. El segon és del 1768 i específicament consistí en l'arrendament de les dècimes que el capítol, comunitat i convent de Sant Joan de Jerusalem percebien a Casp; per tal d'haver-les, Josep Capestany i Canals i Jaume Espina i Riambau, establiren societat amb Francesc Carreras, comerciant de Reus, Joan Gatell de la Creu, pagès de Torredembarra, i Esteve Roig, comerciant de la mateixa vila. L'arrendament els fou atorgat per 28.000 lliures⁴.

Del 1769 és l'acord d'arrendament, entre el procurador de fra Jordi Serra i l'altafullenc Pau Pijoan, de totes les rendes que el dit cavaller de l'Orde de Sant Joan percebia a les comandes de Renau, Pinós i Les durant el temps de quatre anys⁵.

El 19 de juny del 1769 Josep Garcia i Alegret ultimà l'arrendament de la batllia de Miravet pel temps de tres anys a canvi de 20.076 lliures jaqueses⁶. També el 1769, concretament el 24 de desembre, Josep Garcia i Alegret a qui s'afegiren Jaume Garcia d'Altafulla i Josep Bover de La Pobla de Montornès, obtingué l'arrendament de la comanda de l'Almunia de Doña Godina pel termini de tres anys i pagament de 10.350 lliures jaqueses⁷, i en cloure el contracte n'assolí la renovació de l'arrendament durant dos anys més i per 8.400 lliures jaqueses⁸. Aquest mateix any, Josep Garcia participà, encara que sense èxit, a les subhastes de la comanda d'Ulldecona i de la batllia de Caps.

La comanda del Temple d'Osca atragué les postures dels comerciants d'Altafulla. Manuel Garcia i Alegret intervingué en la subhasta de l'any 1770, però fou un altre altafullenc, Josep Llagostera qui, per

3. AHPT=(Arxiu Històric Provincial de Tarragona). Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4402, fs. 111 v-112.

4. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1769, f. 3 v.

5. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1769, f. 3.

6. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1769, f. 3 v.

7. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1770, Altafulla, f. 1.

8. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, f. 7.

l'espai de tres anys, l'aconseguí pel preu anyal de 1.050 lliures jaqueses⁹.

Que Josep Garcia i Alegret havia reeixit a introduir-se entre els postors de l'Orde de Sant Joan de Jerusalem, ens en donen fe, a més dels arrendaments ja citats, el de la comanda de Calataiud, que efectuà el 1770 ajudat financerament per Tomàs Vives i Antoni Rius i Alegret, i els d'Osca, Pardina del Montenuovo, el Monte de Juntas, Alberuela, la Sierra, Cerezuela, Plasencia del Monte, etc.¹⁰. També assolí l'arrendament, l'any 1772, del priorat d'Apartir, dins la comanda de l'Almunia, pel terme de tres anys i tres anualitats de 385 lliures jaqueses¹¹.

Novament Josep Garcia i Alegret intervingué en els drets de l'Orde de Sant Joan ja que, el 31 de gener del 1772, obtingué l'arrendament de l'illa del Pitjor, terme de Miravet, i de Ballestar, Alcúdia i Vinasa; aquest cop el termini fou de tres anys i l'anualitat de 480 lliures jaqueses. En cloure's l'arrendament meresqué, per la mateixa quota, una pròrroga de dos anys¹².

Al compte de Josep Garcia cal afegir l'arrendament de la comanda de Castilliscar, entre l'1 de maig del 1772 i el mateix dia del 1774, pel preu de 620 lliures jaqueses¹³.

En vèncer l'arrendament de la comanda del Temple d'Osca, que usdefruitava Josep Llagostera, continuà en mans d'altafullencs puix que foren Joan Soler i Gallart i Joan Soler i Soler els qui la retengueren, entre 1773 i 1775, previ pagament de 1.100 lliures jaqueses. Remarquem que en la nova operació el preu de l'arrendament experimentà una alça de 50 lliures¹⁴.

La companyia constituïda per Josep Capestany, Pau Pijoan i Jaume Espina tampoc no oblidava els beneficis que, amb una mica de sort, produïen els arrendaments de l'Orde de Sant Joan. El 3 de gener del 1774 ultimaren l'arrendament de la batllia de Casp i del lloc de Chipriona per tres anys i al preu total de 11.550 lliures jaqueses¹⁵.

Josep Garcia i Alegret en vèncer-li uns arrendaments se'n procurava d'altres, així, d'ençà l'1 de maig del 1774 i pel termini de tres anys

9. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1770, Altafulla, f. 3 v.

10. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1770, Altafulla, f. 5 v., i Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4408, f. 177 v.

11. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1772, Altafulla, f. 21.

12. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1772, Altafulla, f. 2.

13. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1772, II, Altafulla, f. 2 v.

14. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1773, II, Altafulla, f. 4 v.

15. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1774, II, Altafulla, f. 1.

i un import de 7.192 lliures jaqueses anyals, aconseguí novament les rendes, drets i utilitats de la batllia de Miravet. En aquesta ocasió aconseguir-la li significà un augment de 500 lliures respecte del contracte anterior ¹⁶.

Josep Llagostera reincident en l'arrendament del Temple d'Osca, un cop acabat el dels Soler, ja que, el 17 de juny del 1775, arrendà els fruits i les rendes de la comanda per l'import anual de 1.327 lliures jaqueses ¹⁷.

Una altra comanda de l'Orde de Sant Joan que atragué l'atenció dels altafullencs fou la d'Añón. L'1 de maig del 1776 obtingué el seu arrendament Josep Llagostera, per un trienni i al preu anual de 1.200 lliures jaqueses. Quan l'any 1778 finí la contracta de Llagostera, l'aconseguí la companyia formada per Baltasar Pijoan i el seu fill Isidre, Baltasar Pijoan i Llorens, Francesc Pijoan i Josep Pijoan. La durada de l'arrendament fou de tres anys al preu anual de 1.100 lliures jaqueses ¹⁸.

La comanda d'Horta de Sant Joan amb Arnes, Bot i Prat de Comte, l'arrendà l'any 1779, per l'espai de cinc anys, Tomàs Vives i Plana, a canvi de satisfer en deu terminis la respectable quantitat de 15.500 lliures jaqueses ¹⁹.

1.2. *Delmes, censos i primícies de les dignitats eclesiàstiques*

Un altre sector amb possibilitats arrendatàries el constituïen els delmes i primícies de les dignitats eclesiàstiques.

Dins d'aquest grup l'arrendament més antic de què tenim notícia és el de la meitat del «Delme dels dos Gaians» de Tamarit, obtingut, el 1763 i durant quatre anys, per Josep Capestany i Canals del procurador del canonge de Tarragona Ramon de Copons i Oms, pel preu total de 2.850 lliures més quatre quintars de canem i quatre quarteres de fesols ²⁰.

Tomàs Vives, també el 1763, conjuntament amb Josep Boronat de La Riera de Gaià, assolí del rector de Torredembarra, Mn. Blai Montero, la primícia dels termes de Torredembarra i Clarà, així com el delme i mig delme que la seva rectoria percebia a diferents propietats

16. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1774, II, Altafulla, f. 2.

17. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1775, I, f. 134.

18. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1778, I, fs. 198 v-199.

19. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1779, I, f. 175 v.

20. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4402, fs. 14-14 v.

dels termes esmentats, sota els pactes de poder reservar-se el rector la primícia i delme en hortalisses i llegums dels horts de Manuel Fontanilles i de Salvador i Josep Virgili i d'haver de donar-li sis quarteres d'ordi, sis roves de cànem i 1.350 lliures ²¹.

Josep Capestany i Canals i el seu fill Josep Capestany i Pijoan aconseguiren la primícia i el delme de la rectoria de Tamarit, del 1768 al 1770, a canvi de cent-cinquanta quintars de palla, trenta quarteres d'ordi, sis roves de cànem, tres porcs de setanta lliures de pes i 2.250 lliures. En vèncer l'arrendament el rector, Mn. Miquel Savall, els concedí un segon trienni amb les mateixes condicions, tret del numerari, el qual experimentà un augment de 100 lliures ²².

Els Capestany també obtingueren del rector d'Altafulla, Mn. Pere Pino, l'arrendament, per tres anys i d'ençà el 20 d'abril del 1773, de la primícia i el delme altafullenc pel preu anyal de sis cargues de vi, quinze quintars de palla i 600 lliures ²³.

El 24 de gener del 1770, el procurador del monestir de Santa Maria de Poblet, els pagesos de Solivella Antoni i Francesc Montseny i el negociant d'Altafulla Joan Soler i Gallart, acordaren l'arrendament dels delmes de grans, vi, oli, cànem, llavor de cànem, safrà, etc., que el monestir cobrava en el terme de Verdú durant quatre anys. El preu total fou de 23.400 lliures ²⁴.

El 25 de febrer del 1771 Tomàs Romer, rector del seminari de Lleida, arrendà a Josep Llagostera diversos drets, a ell pertanyents, a les parròquies de Gil, Alfales, Orriols, la Tarrida, etc., pel termini de tres anys i al preu de 1.030 lliures ²⁵.

Josep Llagostera i Joan Soler aconseguiren, el 15 de maig del 1771, que per 1.100 lliures Joan Urquia, pagès de Lleida, els subarrendés el lloguer que per l'espai d'un any tenia damunt els delmes, rendes i fruits percebuts per la mitra lleidatana als termes d'Assora, Aslor, Colunga i Alveruella ²⁶.

El mateix Josep Llagostera, i també el 1771, obtingué de Francesc Girves, ardiaca de la catedral de Lleida, tots els drets i fruits que la mensa d'aquella ciutat percebia al comtat de Ribagorça i a la baronia

21. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4401, fs. 14 v-15.

22. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4406, fs. 55-56 v., i núm. 4408, fs. 258 v-259 v.

23. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1773, II, Altafulla, f. 1 v.

24. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1770, Altafulla, f. 1.

25. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, fs. 2 v-3.

26. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4409, fs. 124-124 v.

de Lleida, a excepció del lloc d'Aguilània. El contracte es féu per un any i al preu de 962 lliures 10 sous moneda jaquesa ²⁷.

Josep Capestany aconseguí, el 9 de març del 1771, del comissionat del Sant Ofici de la Inquisició d'Aragó, les rendes, fruits, emoluments i efectes de la rectoria de Santalaria la Mayor, durant quatre anys i pel preu anual de 212 lliures jaqueses ²⁸.

Els canonges Antoni Seral i Martí Sorès concediren, l'11 de maig del 1771, a Manuel Garcia tots els drets decimals i primicials que percebien en el lloc de Tabernes, per l'espai de tres anys i al preu de 350 lliures ²⁹.

La companyia constituïda pels dos Pau Pijoan, Josep Capestany i Jaume Espina arrendà del capítol de Montaragó els fruits decimals pertanyents a la mensa canonical durant tres anys, d'ençà l'1 de maig del 1771, pel preu de 1.850 lliures jaqueses, a més d'una «almoïna» de 850 lliures barcelonines per a la fàbrica de l'església ³⁰. Aquesta mateixa companyia efectuà un nou tracte amb Montaragó l'any 1775, consistí en l'arrendament dels termes de Fierz, Quicena, Fornillos i altres per l'espai de tres anys i per la gens menyspreable quantitat de 12.000 escuts jaquesos ³¹.

L'any 1776 Josep Llagostera participà de bell nou en arrendaments del bisbat de Lleida. Aquest cop, i per quatre anys, arrendà la dècima de tots els fruits dels llocs i termes d'Alcanadre, Almerge, Pertusa, Barbunyoles, Lluerza, Perdiguera i las Casas a canvi de 11.700 lliures ³².

Tomàs Vives, conjuntament amb uns quants familiars seus, arrendà per quatre anys, iniciats el maig del 1776, i 23.500 lliures, les dècimes que el canonge infermer i paborde de la catedral de Tarragona, Francesc Foguet, percebia i cobrava a Centcelles, Constantí, la Pobra de Mafumet i el Morell ³³.

Els drets del capítol de Barbastre també mereixeren l'interès de Josep Llagostera car els prengué, d'ençà l'1 de maig del 1778, durant un quinquenni i a canvi de 40.000 lliures jaqueses ³⁴.

Una nova intervenció d'altafullencs en els arrendaments del bisbat de Lleida estigué a càrrec de Joan Esteve i Soler qui en 1780, i pel

27. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, f. 5 v.

28. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, f. 4.

29. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, f. 5 v.

30. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, f. 2.

31. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4411, 1775, f. 102.

32. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1776, IV, f. 197 v.

33. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1775, I, fs. 252 v-253.

34. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1778, I, f. 127.

temps de quatre anys, arrendà per 20.250 lliures les dècimes del bisbat lleidatà³⁵. El mateix Joan Esteve, i també el 1780, assolí per quatre anys i quatre collites, la meitat de la dècima que el bisbe de Lleida cobrava en el delmari de Fraga i partides de Llitera, Borriol i Riola alhora que el terç de Daimús, Montereal, Buarz, Carriel, Torrente, Peñalva i Candazos. L'operació s'ultimà en 37.600 lliures³⁶.

Un nou arrendament dels delmes del monestir de Montaragó el realitzà, en nom dels seus fills Ramon i Margarida Grau, Manuel Garcia i Alegret. L'arrendament es féu l'any 1786 per un període de quatre collites. N'ignorem l'import³⁷.

El tercer monestir de què tenim constància que la gent d'Altafulla en va prendre arrendaments és el de Veruela, concretament fou Josep Pijoan qui, l'any 1797, acordà l'arrendament del lloc de Pozuelo de la senyoria del dit monestir³⁸.

1.3. *Rendes senyorials de la noblesa*

L'arrendament senyorial més antic conegut per nosaltres s'acordà el 3 de maig del 1760 entre el procurador del comte d'Aranda i Joan Rius i Millé, damunt la dècima, primícia i setè de Maella i Villanueva de Almazán³⁹.

Joan Soler i Gallart, conjuntament amb Josep Garcia i Molas, tenia l'arrendament dels delmes de la baronia de Bellpuig l'any 1765⁴⁰.

El mateix Joan Soler i Gallart, d'acord amb el seu gendre Francesc Esteve, arrendà, el 26 de setembre del 1768, del príncep de Belmonte i per l'espai de cinc anys, tots els rèdits, emoluments i tasques que el dit senyor cobrava a Favara pel preu global de 8.500 lliures⁴¹.

Pau Pijoan, el 26 d'octubre del 1770, prengué de l'apoderat d'Albert de Borràs, resident a Mataró, els molins fariners de La Riera de Gaià durant quatre anys i per 2.250 lliures⁴².

La ja mencionada societat de Josep Capestany, Pau Pijoan, pare i fill, i Jaume Espina també participà en l'arrendament de senyoriis nobiliaris. D'ençà del gener del 1771, i fins al mateix mes del 1776,

35. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1780, f. 230 v.

36. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1780, f. 231.

37. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4413, 1786, f. 16.

38. AHPT. Manuals notariais d'Antoni Fontanilles, núm. 4422, f. 247.

39. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4399, f. 185.

40. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4403, f. 43.

41. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4406, fs. 235 v-236.

42. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1770, Altafulla, f. 6.

tingué arrendats els drets dominicals del comte d'Atarés, pels quals pagà la quantitat de 21.720 lliures jaqueses ⁴³.

Per la seva banda Josep Capestany, juntament amb Martí Pijoan, prengué del marquès d'Ariño i per la suma de 5.000 lliures jaqueses, l'arrendament del lloc de Botarreta ⁴⁴.

Albert de Suelves, senyor de Suelves i Artarona, cavaller de l'hàbit de Sant Joan, arrendà l'any 1776 i pel temps de sis anys a Josep Llagostera, Josep Pijoan i Isidre Pijoan, la vinya gran, amb la torre i el corral del ramat, i l'olivar gran a Barbastre i els drets que percebia a Suelves, sota el pacte que els arrendataris li donessin la meitat de tot el que recollissin ⁴⁵.

El 7 de novembre del 1775, l'apoderat de Joaquim de Luzán, senyor de Castillosuelo i tinent de navili, acordà amb Josep Llagostera l'arrendament, pel termini de sis anys, dels béns i peces de terra que el dit senyor havia a Arriescalar i Montsó, pel preu anyal, moneda jaquesa, de 238 lliures 10 sous ⁴⁶.

Per escritura atorgada davant d'Ignaci Claramunt, notari de Barcelona, Joan Soler i Gallart aconseguí del procurador d'Antoni de Pinatelli, príncep de Belmonte, l'arrendament durant un quinquenni, iniciat l'1 de maig del 1776, de tots els rèdits i emoluments del príncep a Favara. L'operació es fixà en 8.750 lliures barcelonines ⁴⁷.

Josep Capestany, aquest cop en solitari, obtingué del seu senyor jurisdiccional, la marquesa Baltasara de Montserrat, l'arrendament dels delmes de fruits i grans, tasques, censos, parts de fruits, meitats de terces i altres drets que el marquesat de Tamarit percebia als llocs i termes d'Altafulla, la Nou de Gaià, la Riera de Gaià, Tamarit, Cocons, Ferran i Monnars, a excepció dels censals i emoluments de la Riera i Virgili, el cens del benifet de Santa Margarida a l'església parroquial de la Riera, les premes de Ferran i el Mas Jover. L'arrendament importà 16.800 lliures i s'acordà, el 21 d'abril del 1782, per una durada de tres anys. Com a apreciació de l'augment dels preus manifestarem que l'any 1799 el mateix arrendament costà la quantitat de 26.000 lliures, la qual cosa significa una increment del 154 per 100 en diset anys ⁴⁸.

Per últim direm que Josep Llagostera, acompanyat per Jaume Bal-

43. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1771, Altafulla, f. 2 v.

44. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1772, fs. 6 v-7.

45. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1775, II bis, f. 244.

46. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1775, II bis, f. 244 v.

47. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1775, II bis, f. 234 v.

48. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1782, I, f. 177.

drich, obtingué, l'1 de gener del 1783, del comte de Guara i duc de Villahermosa, l'arrendament, per cinc anys, dels llocs aragonesos de Castejón i Epati. Desconeixem l'import de l'operació ⁴⁹.

1.4. *Privilegis reials*

Els anys 1770 i 1771, Manuel Soler subarrendà dels cinc gremis majors de Madrid les cases majors delmeres de les parròquies d'Altafulla, Tamarit i Vespella de Gaià, pel preu global de 683 lliures ⁵⁰.

El mateix féu Joan Soler l'any 1774 ja que per l'espai de quatre anys subarrendà la casa major delmera de la parròquia altafullenca per 475 lliures ⁵¹.

Els darrers arrendaments reials que hem trobat corresponen als drets de cinquens i cavalleries que el rei posseïa a Sant Esteve de Llitera, els quals prengué Isidre Pijoan de l'1 de gener del 1784 fins al darrer dia del mes de desembre del 1786. Desconeixem l'import de l'operació. Acabat l'arrendament, Isidre Pijoan l'aconseguí de bell nou per altres tres anys i en cloure's aquest segon arrendament l'assolí novament, amb la qual cosa el retingué per espai de nou anys, és a dir, del 1784 al 1792.

1.5. *Béns dels municipis i dels particulars*

Aquests arrendaments tenen menys importància econòmica que els anteriors, però també comporten menys problemàtica ja que es concentren pels voltants d'Altafulla.

Pere Soler i Bellver, entre 1752 i 1756, tingué arrendades les finques que als termes d'Altafulla i Tamarit posseïen els hereus Vallgornera ⁵².

El 1753, Antoni Martí i Gatell acordà amb l'ajuntament de Tamarit l'arrendament del quinzè de tots els fruits i grans que durant el termini de deu anys es recollectessin en el terme. En el moment de concertar l'arrendament, Antoni Martí donà 3.000 lliures i s'obligà a completar el pagament de les 11.300 lliures del contracte en trenta terminis, un cada quatre mesos ⁵³. En cloure's aquest arrendament fou

49. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1783, I, fs. 220 v-221.

50. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1770, Altafulla, fs. 3-3 v.

51. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1777, II, f. 3 v.

52. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4300, 1761, fs. 25 v-26.

53. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4408, fs. 142-143.

atorgat de nou a Josep Capestany i Canals, pel preu anyal de 1.200 lliures, la qual cosa equival a dir que experimentà un increment de 70 lliures l'any respecte de l'acord anterior⁵⁴.

Per cinc anys, començats a córrer el 29 de setembre del 1759, el pagès de Torredembarra Antoni Gras llogà a Manuel Soler una peça de terra campa de tres jornals al preu anual de 30 lliures⁵⁵.

Tomàs Vives arrendà, l'any 1760, diverses parcelles de Joan Gatell. L'any següent les subarrendà al sastre d'Altafulla Macià Moles, a canvi de 320 lliures⁵⁶.

L'any 1761 Jaume Espina aconseguí que Pere Cendrós li arrendés per 200 lliures, a mitges i durant nou anys, un jornal d'horta a la partida de la Comuna de La Riera de Gaià. Cendrós restà encarregat de la cura de la finca a canvi de pagar el cadastre i de lliurar la meitat de la collita⁵⁷. El mateix Espina, tres anys més tard, prengué d'Antoni Ximenis l'arrendament de dues quarteres a la partida de la Caseta de l'Horta de Tamarit pel preu total de 135 lliures. Convingueren que Ximenis s'encarregués del conreu de la finca i li donés la meitat de la collita i tota la palla⁵⁸.

Pau Pijoan arrendà, de la seva cunyada Margarida Lluch, del 1764 fins al 1767, una peça de terra campa de quatre quarteres, a la partida de la Parellada de la Creu, pel preu anyal de 65 lliures més el pagament dels censos i cadastre inherents a la finca⁵⁹.

De Jaume i Josep Lloberas, pare i fill, Manuel Garcia i Alegret arrendà, el 17 de març del 1765 i pel temps de quatre anys, tres quarteres d'horta situades a la partida del Moli del Pas de Tamarit, per l'import total de 160 lliures⁶⁰.

Els regidors de Vespella del Gaià, pel termini de dos anys, que començà l'1 de maig del 1765, arrendaren a Josep Capestany i Canals el vintè de tots els grans i fruits que pagaven delme en el terme, pel preu total de 975 lliures més mitja rova de cera blanca per a la sagristia de l'església de Sant Miquel de Vespella⁶¹. Josep Capestany, aquell mateix any, també llogà de Tecla Rimbau, vídua de Josep Virgili, una vinya d'un jornal i mig pel temps de quatre anys i al preu total

54. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4408, f. 143 v.

55. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4399, 1760, fs. 25 v-26.

56. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4401, f. 97 v.

57. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4400, f. 108.

58. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4402, f. 162.

59. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4402, fs. 61-61 v.

60. AHPT. Manuals notariais de Francesc Albiñana, 1765, fs. 166-167.

61. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4403, fs. 36 s.

de 32 lliures⁶². Dos anys més tard, i de la mateixa Tecla Rimbau, assolí l'arrendament d'una peça camp durant quatre anys a canvi de 140 lliures⁶³.

Maria Virgili i Freixes, donzella de Torredembarra, cedi a Josep Llagostera per l'espai de vuit anys i d'ençà el 1765, dos jornals d'horta a la partida Puigbover de Tamarit pel preu total de 280 lliures⁶⁴. També el 1765, Josep Llagostera prengué durant quatre anys una finca de quatre jornals i mig, plantada de vinya, oliveres, garrofers i en part camp, la qual, a la partida dels Munts d'Altafulla, posseïa el teixidor de lli de Barcelona Josep Lloret; el preu acordat fou de 200 lliures més el cadastre i el cens de la finca⁶⁵.

De Pau Gras, corder de Torredembarra, Manuel Soler llogà durant quatre anys, començats el 1767, una peça de terra camp amb sènia a la partida dels Munts d'Altafulla pel preu anyal de 25 lliures⁶⁶.

Dins d'un altre tipus d'arrendaments, Manuel Soler acordà, el 26 d'octubre del 1767, amb l'Ajuntament de Torredembarra, prendre la carnisseria de la vila per 1.800 lliures, més l'import del cadastre⁶⁷.

Antònia Gras i Blet per l'espai de cinc anys que finí el 1772, arrendà a Josep Capestany una peça d'un jornal i mig, plantada de vinya, oliveres i garrofers, pel preu de 40 lliures⁶⁸.

El més de setembre del 1770, Manuel Soler llogà de Josep Lloveras una porció d'horta a la partida de Puigbover a raó de 20 lliures l'any⁶⁹.

Tomàs Vives i Plana fou qui, pel preu anual de 60 lliures, prengué, d'ençà del 4 de maig del 1779 i per temps indefinit, de Francesca Sabater, vídua de l'espardenyer altafullenc Josep Sabater, una peça plantada de vinya i en part camp, de tres jornals i mig, situada a la partida de Damunt el Moli de l'Horta⁷⁰.

L'any 1784, Antoni Rius i Alegret es veié obligat a vendre a títol de carta de gràcia a Mn. Dídac Masó, una horta d'un jornal i mig en el terme de Tamarit. El venedor aconseguí del comprador l'arrendament a canvi de rebre cada any 77 lliures⁷¹.

62. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4403, f. 62.

63. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4403, f. 189.

64. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4403, fs. 143-145.

65. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4403, fs. 178-179.

66. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4405, fs. 4 v-5.

67. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4405, fs. 246 v-250.

68. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4405, fs. 113 v-114.

69. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4408, fs. 34-34 v.

70. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1779, I, f. 270.

71. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4413, fs. 67-67 v.

Josep Capestany, el 1790, arrendà per quatre anys de Maria Teresa de Tudó i de Peagoda, vídua de Jacint de Tudó, els delmes que dita senyora cobrava en els termes de Vilardida i Puigtinyós, els quals subarrendà a Pere Gomà, moliner de Puigtinyós, per l'import de 2.450 lliures ⁷².

L'any 1791, Jaume Espina i Riambau aconseguí de Josep Dalmau, pagès d'Altafulla, l'arrendament per quatre anys de dues hortes d'una quartera de sembradura cada una per la qual cosa li calgué abonar 200 lliures ⁷³.

Pere Marquès també realitzà aquests tipus d'arrendaments. Durant tres anys, d'ençà el 1795, prengué de Joan Recasens, pagès d'Ardenya, sis jornals a La Riera de Gaià per 450 lliures ⁷⁴. El 1798 i de Teresa Pujol, resident a Barcelona, arrendà una peça de quatre jornals plantada de vinya, garrofers i oliveres pel preu de 250 lliures ⁷⁵. Mentre que amb Miquel Llagostera, pagès del Mas Llagostera de Vespella, acordà, per 150 lliures i durant cinc anys, l'arrendament de nou jornals de terra plantats d'oliveres, garrofers, vinya i alzines.

De manera conjunta Josep Capestany i Marquès, Jaime Espina i Capestany i Manuel Argilaguet, prengueren de Pau Dalmau, pagès d'Altafulla, l'arrendament, per l'espai de quatre anys i d'ençà el 1800, de totes les terres que aquest posseïa repartides pels termes d'Altafulla, Tamarit i Virgili. L'operació els costà 5.950 lliures ⁷⁶.

2. Pesca salada

El negoci de la pesca salada el qual, en el primer quart del set-cents, prengué l'aspecte d'un intercanvi amb l'aiguardent exportat a la Gran Bretanya ⁷⁷, merescué l'atenció dels comerciants altafullencs.

Sabem que a la compra-venda del peix sec, preferentment arenagades, bacallà i congre s'hi dedicaren Josep Llagostera, Josep Marquès,

72. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1791, I, f. 676.

73. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1791, I, f. 97 v.

74. AHPT. Manuals notariais d'Antoni Fontanilles, núm. 4420, fs. 359-360.

75. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1798, II, f. 154.

76. AHPT. Registre d'Hipoteques de Tarragona, 1801, f. 208.

77. P. VILAR, *Catalunya*, IV, pàg. 455.

INCREMENT DEL VALOR DEL PEIX SEC A TARRAGONA
ENTRE ELS ANYS 1768 I 1786 SEGONS ELS LLIBRES D'ACTES
DE L'AJUNTAMENT TARRAGONÍ

Article	any 1768	any 1786	% increment
Una lliura de bacallà de 1era. qualitat sec	2 s.	3 s.	150
Una lliura de bacallà de 1era. qualitat mullat	1 s. 4 d.	2 s. 8 d.	200
Una lliura de bacallà de 2na. qualitat sec	1 s. 6 d.	2 s. 6 d.	167
Una lliura de bacallà de 2na. qualitat mullat	1 s. 2 d.	2 s. 4 d.	200
Una lliura de congre sec	6 s.	7 s. 6 d.	125
Una lliura de congre mullat	3 s.	7 s.	234
Una lliura de tonyina de 1era. qualitat	1 s. 10 d.	2 s. 4 d.	118

Joan Esteve i Soler, Pau Pijoan i Rius, Joan Rius i Millé, Pere Soler i Bellver, Tomàs Vives i Plana, Pau Pijoan i Plana, Manuel Soler i Soler i Tomàs Vives i Plana.

Com que la pesca salada, especialment el bacallà, era el menjar típic de les classes menys acabalades, les quals precisament constituïen la majoria de la població, i atès que es consumia de manera generalitzada durant la quaresma, la demanda i, conseqüentment, la venda de peix sec, estaven de bell antuvi garantides per la qual cosa la seva comercialització resultava un negoci segur i lucratiu, i encara més si, bo i disposant de capital, es feia a l'engròs.

Entre els divuit anys que van del 1768 al 1786 el preu del bacallà a Tarragona experimentà un increment del 200 per 100 mentre que en el mateix període, i també a Tarragona, l'índex del congre sec el sofri en un 125 i el del congre mullat en un 234⁷⁸. Recasens i Comes situa en 1792, i prenent com a base el preu de l'any 1770, l'índex del bacallà en el corregiment tarragoní en un 320 mentre el del congre

78. AHPT. Llibres d'Actes de l'Ajuntament de Tarragona anys 1768 i 1786.

l'estableix en un 400 per 100⁷⁹. Aquests o molt semblants degueren ser els índex de preus d'Altafulla.

3. Vins i aiguardents

La dinàmica econòmica dels comerciants d'Altafulla girà durant tot el set-cents entorn dels productes del camp, mereixen l'explotació i comercialització dels fruits de llurs finques i de les que tenien arrendades, la major part de llurs esforços.

Els altafullencs anaren pausadament especialitzant les seves terres en el cultiu de la vinya, fins a l'extrem de vincular llur economia agrària al vi i derivats. No endebades per les platges d'Altafulla i Torredembarra s'exportava una mitjana anual de cinc-centes pipes d'aiguardent⁸⁰.

Els comerciants d'Altafulla no s'accontentaven a negociar llurs propis vins o els que obtenien mitjançant els arrendaments sinó que compraven partides considerables en els mercats de l'interior, especialment l'aragonès, per tal de revendre-les a Reus o exportar-les pel seu compte a les colònies americanes o a la Gran Bretanya.

Pràcticament tots els comerciants de relleu es dedicaren al negoci del vi i de l'aiguardent. D'una manera especial es distingiren Josep Garcia i Alegret, Josep Plana i Martí qui, fins i tot, era amo d'una fàbrica d'aiguardent, Baltasar Pijoan, Pau Pijoan i Plana, Tomàs Vives i Plana, Francesc i Josep Baradat, Ramon Alomà, Josep Borderi, Ramon Grau i Josep i Justí Oller.

A Altafulla, l'any 1743, la càrrega de vi es venia a 2 lliures 2 sous. Dos anys més tard el valor del vi experimentà un increment de 6 sous que, al preu de 2 lliures 8 sous, es mantingué fins el 1748⁸¹. D'aquest any endavant desconeixem l'evolució dels preus del vi a la vila.

De l'aiguardent a prova d'oli posseïm preus corresponents als anys 1772 i 1785. En contra del que sembla normal, el de l'any 1772 supera al del 1795, doncs, mentre en el primer una càrrega costava 32 lliures, en el segon el preu era de 22 lliures, quantitat, per altra banda, que s'acosta als 250 rals que, segons Josep M. Recasens, costava una càrrega l'any 1789⁸².

79. J. M. RECASENS, *El Corregimiento de Tarragona en el último cuarto del siglo XVIII. Aspectos económico y político-social* (Tarragona, Real Sociedad Arqueológica Tarraconense, 1963), p. 104.

80. P. VILAR, *Catalunya*, III, p. 361.

81. AHPT, *Manual Notarial de Martí Redolat*, núm. 490.

82. J. M. RECASENS, *El Corregimiento*, p. 108.

La pràctica del comerç d'aiguardent sembla ser que proporcionava un bon benefici, almenys això és el que es desprèn en el cas de la casa March de Reus ja que les seves vendes d'aiguardent a prova d'Holanda li proporcionaren uns guanys nets en els anys 1749, 1750 i 1751 del 48, 49 i 74 per 100⁸³. Cas que fos general i continuat l'exemple de la casa reusenca, la importància del comerç de l'aiguardent en l'acumulació de numerari quedaria del tot demostrada car en un bienni permetia doblar el capital.

4. Cereals

El negoci dels cereals a Altafulla radicà en mans dels pagesos acabalats, dels hisendats i dels arrendataris de drets i delmes.

El Tarragonès ha estat de sempre una comarca deficitària en cereals, per això els comerciants d'Altafulla, a més del blat propi, traficaven, per tal d'atendre la demanda dels seus clients, amb el de les comarques interiors —l'aragonès i el lleidatà— en bona part obtingut mercès als arrendaments, i també amb el d'importació procedent de Rússia, Amèrica del Nord, Marroc i Itàlia.

El blat de Lleida i Aragó assolia Altafulla per Tortosa, mentre que l'estranger ho feia des de Barcelona ja que aquesta ciutat tenia el dret de tempteig sobre el que arribava a Catalunya⁸⁴.

Joan Soler i Gallart fou, tal volta, qui més destacà en la comercialització dels cereals car, a més de tractar amb els obtinguts en les seves finques i arrendaments, es dedicà a importar-ne de l'estranger, preferentment blats italians i els aleshores anomenats de Riga i Llenquadoc.

També tractaren en grans Josep Baradat i Ramon Alomà.

El 12 d'abril del 1793 Josep Baradat, conjuntament amb el representant de la companyia de Frutuós Escolà, recorregué davant l'Ajuntament de Tarragona per demanar que li fos concedida la venda lliure dels blats ultramarins que posseïa en el seu magatzem de Tarragona, bloquejat per ordre municipal. La corporació tarragonina li respongué amb una negativa rotunda⁸⁵. Com que el preu del blat a causa de l'es-

83. MERCEDES LÓPEZ, *Comercio catalán del siglo XVIII: El ejemplo de la casa March de Reus (1749-1773)*. Tesi de llicenciatura. Barcelona, setembre del 1972, f. 100.

84. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, 1791, senyal 150.

85. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, 1793, senyal 80.

cassesa assolia uns preus molt elevats, Josep Baradat, als sis dies de la primera temptativa, acudí novament davant l'Ajuntament a demanar que se li permetés extreure una carretada pel seu consum particular. L'excusa no va satisfer els edils tarragonins els quals responguen a la sollicitud dient que,

«No ha lugar a lo que se suplica, no es regular que el suplicante remitiese a esta ciudad trigo para vender que hubiese necesitado para el consumo del suplicante»⁸⁶.

Ramon Alomà fou un comerciant de volada pel que fa als negocis de cereals. Entre 1792 i 1793 fou capaç d'oferir a l'Ajuntament de Tarragona 24.000 quarteres de blat, dotze mil cada any, que la corporació municipal s'apressà a acceptar com si es tractés, i en part ho era, d'una autèntica salvació car representava, en cada anualitat, un terç de les necessitats de la ciutat⁸⁷.

5. Armament de vaixells

Les embarcacions de l'estol mercant català del segle XVIII no solien ser armades per un individu sol ans per un conjunt variat d'accionistes.

Pel que fa a l'armament de vaixells, sabem que els altafullencs del set-cents participaren de manera preferent en empreses armadores de patrons d'Altafulla, Creixell, Torredembarra i Sitges i que hi invertiren capitals Ramon Franquès, Josep Garcia i Alegret, Tomàs Vives, Ramon Alomà, Josep Baradat, Josep i Justí Oller, Josep Castany i Marquès i Jaume Espina.

Ramon Franquès tenia esmerçades diverses sumes de diners en embarcacions dels patrons Sebastià Solsona, Marc Camps, Josep Marquès, Josep Gibert, Joan Vives i Rafael Clot, d'Altafulla; Marc Rovira, de Creixell; Francesc Coll, Antoni Gibert, Esteve Roig, Josep i Magí Mascaró, Jaume Gatell, Francesc Porta, Josep Gibert i Antoni Casas, de Torredembarra; Antoni Sardà, Joan Carbonell, Josep Puig, Miquel Pascual, Josep Llopis i Joan Viu, de Sitges, que, en el quinquenni comprès entre 1744 i 1748, li rendaren, un cop descomptat el capital invertit en una embarcació del patró Josep Puig de Sitges cap-

86. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, 1793, f. 82.

87. AHPT. Actes de l'Ajuntament de Tarragona, 1792, senyal 86, i 1793, senyal 134.

turada pels pirates berberiscs, la quantitat de 3.030 lliures 3 diners ⁸⁸, és a dir, una mitjana anyal de 606 lliures.

L'any 1775 el patró Jaume Rabassa de Torredembarra encarregà una embarcació a les dressanes barcelonines a la qual anomenà Santa Rosalia. En el finançament interessà, a més d'altres trenta-un accionistes, a l'altafullenc Josep Garcia i Alegret, el qual aportà el capital de 528 lliures 15 sous 10 diners.

En el llibre de comptes de la Santa Rosalia, estudiat per Pierre Vilar, s'hi detallen dos viatges, el d'anada a l'Havana, iniciat el 30 de juliol del 1775, i el de tornada a Cadis, efectuat entre l'1 de març i el 9 de juny del 1776, a més d'una expedició a les colònies americanes a compte de la Corona. Aquestes tres operacions ocuparen la Santa Rosalia pel temps de 3 anys i 8 mesos i proporcionaren als seus accionistes un benefici net anual del 19,27 per 100. Josep Garcia i Alegret, pel seu trenta-dosè, cobrà la quantitat de 101 lliures 17 sous 8 diners ⁸⁹.

L'any 1769, Tomàs Vives i Plana interessava la trenta-dosena part de la sagetia Sant Antoni de Padua i Sant Francesc Xavier del patró Antoni Vidal d'Altafulla ⁹⁰.

Tomàs Vives també participà en el finançament de la barca Sant Crist del Calvari del patró Fèlix Catà, conjuntament amb altres vint-i-sis accionistes. Ignorem la quantitat aportada per aquest comerciant, però segur que fou un catorzè, un vint-i-vuitè o un cinquanta sisè de les 7.520 lliures que importà la construcció de la nau de la qual es conserven els comptes del anys 1777 a 1787, segons els quals el Sant Crist del Calvari produí als seus propietaris el benefici net de 34.338 lliures. És a dir, a Tomàs Vives el capital invertit en la barca del patró Catà li produí un rèdit anual del 34,33 per 100 i un guany total equivalent a quatre cops i mig el capital invertit ⁹¹.

En el paquebot Puríssima Concepció del qual eren els majors propietaris i a la vegada patrons els germans altafullencs Josep i Justí Oller, també tenien accions Josep Capestany i Marquès i Jaume Espina i Capestany. Aquest paquebot fou venut a Barcelona i en subhasta pública l'any 1799 ⁹².

Encara que no posseïm més notícies d'inversions en vaixells per

88. AHPT. Manuals notariais d'Ignaci Seguí, núm. 382.

89. P. VILAR, *Catalunya*, IV, p. 298.

90. AHPT. Manuals notariais de Jeroni Cabañes, núm. 4407, f. 259.

91. P. VILAR, *Catalunya*, IV, pp. 286-294.

92. AHPT. Manuals notariais de Jaume Barado, núm. 4427, f. 55.

part d'altafullencs no tenim cap dubte que n'hi degueren haver moltes més, les proves documentals de les quals no han estat, per ara, localitzades.

6. Viatges a les colònies americanes

Per a molts altafullencs del set-cents era normal demanar la fe de baptisme, certificada per dos o tres notaris, el permís patern o de la muller, segons que s'estigués fadri o casat, i el memoràndum de l'ajuntament, ja que aquests documents els feien falta, a banda de la caució corresponent, per poder embarcar-se vers les colònies americanes.

Del fet que passaren al continent americà per motius comercials, en tenim la més completa seguretat respecte de Sebastià Solsona, Francesc Baradat i Foguet, Josep Baradat i Foguet, Ramon Alomà i Bosch, Josep Badia i Rull, Joan Baradat, Josep Borderi, Rafael Clot, Josep Oller, Justí Oller i Martí Pijoan.

Els altafullencs que emprenien viatge a les colònies americanes com a sobrecàrrec no sols s'enduïen les mercaderies pròpies ans també, i a canvi de la meitat dels beneficis, les d'altres convilatans.

D'Altafulla, embarcant-les a Barcelona, Vilanova i la Geltrú, Torredembarra, Tarragona o Salou, s'emportaven els fruits i els gèneres del país per expendre'ls en les possessions americanas. El diner obtingut de la venda s'invertia en la compra de productes americans, especialment cacau i anyil, els quals comercialitzaven en arribar a casa.

A les mercaderies embarcades se'ls donava el valor que tenien en el mercat local en el moment de l'embarcament i damunt d'aquest capital en espècie era calculat el guany o la pèrdua segons que el preu de venda fos superior o inferior al que tenia el producte quan va sortir de Catalunya. El mateix procediment se seguia amb els articles indians adquirits a les colònies per a llur venda en la metròpoli.

Fins ara hem trobat quatre rebuts d'establiment de comptes, després del retorn d'Amèrica, fets per altafullencs ⁹³. Tres els establí Martí Pijoan i el quart desconeixem qui ho va fer. El darrer rebut no porta data, els altres tres són del 17 de gener del 1796 i corresponen a tres viatges distints.

Els fruits embarcats en el primer viatge foren venuts a les colònies

93. Es conserven a l'Arxiu Gatell d'Altafulla.

amb uns beneficis del 21,85 per 100 sobre el preu de sortida, mentre que el cacau i l'anyil despatxats a la tornada, produïren un guany del 25,55 per 100. En conseqüència, un valor de 100 lliures donà 47 lliures 8 sous de benefici, del qual una meitat, 23 lliures 14 sous, fou per a l'embarcat i l'altra meitat per al propietari qui, un cop adicionats el capital i el guany, assolí 123 lliures 14 sous.

Cal considerar que quasi sempre els productes exportats provenien de les collites i arrendaments dels interessats, per la qual cosa el benefici obtingut és indiscutiblement major car el sol fet de vendre al preu del mercat peninsular ja constituïa un guany.

Els comptes efectuat l'any 1793 quedaren establerts sobre la base de 150 lliures. La venda dels diversos gèneres embarcats al Principat es féu per 147 lliures 15 sous, i es registrà, segons el valor calculat en deixar Altafulla, una pèrdua de 2 lliures 5 sous. En canvi, el cacau venut al retorn d'Amèrica produí un lucre del 69,45 per 100, és a dir, que les 150 lliures invertides i solament en el viatge de tornada, produïren 102 lliures 12 sous de guany que un cop descomptada la pèrdua de les 2 lliures 5 sous es reduí a 100 lliures 7 sous. Al propietari la seva meitat li representà la quantitat de 50 lliures 3 sous 6 diners que afegida a les hipotètiques 150 lliures del començament del viatge li permeteren rebre una liquidació de 200 lliures 3 sous 6 diners.

El tercer viatge produí a l'anada un benefici del 22,10 per 100 i a la tornada del 8,20 per 100. Els dos propietaris interessats, Gertrudis Buireu i Joan Gatell i Dalmau, reberen per mercaderies valorades en 60 i 150 lliures, respectivament, la liquidació de 69 lliures 12 sous 6 diners i 174 lliures 19 sous.

Els guanys dels tres viatges, sumades les anades i les tornades, foren del 47,40 per 100 en el primer, del 67,95 per 100 en el segon i del 30,3 per 100 en el tercer; tot plegat ens dóna una mitjana del 48,55 per 100 de la qual la meitat anà a parar a mans del comerciant i l'altra meitat a les dels propietaris.

Cloenda

Sens dubte les activitats econòmiques que hem exposat no són totes les que realitzaren els altafullencs del segle XVIII, bàsicament comerciants, ja que les fonts documentals a la nostra disposició —registres d'hipoteques i manuals notariais— de cap manera poden proporcionar-nos la notícia exacta de tot l'acomplert per aquells homes del set-cents.

Amb tot, i a despit del coneixement per defecte, creiem que són suficients per a permetre'ns adonar-nos de l'empenta i decisió d'aquells altafullencs a qui molt bé se'ls pot descriure amb les paraules que Bartomeu Amengual dedicà als homes de negocis catalans d'aquell segle, en el pròleg al llibre de F. Rahola i Trémols, *Comercio de Cataluña con América en el siglo XVIII*: «Eran sobrios, enemigos del lujo y la vana ostentación; estaban siempre dispuestos a invertir los beneficios que obtenían en la ampliación de los negocios que se los habían proporcionado o en otros que aumentasen el campo de acción, la solidez y el crédito de sus casas, pues si bien apenas sentían las flaquezas de la vanidad personal, poseían el noble orgullo y la dignidad de su profesión».

Salvador-J. ROVIRA I GÓMEZ